

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ В СПЕЦІАЛЬНИХ ШКОЛАХ: МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ООП

INTEGRATED LESSONS IN SPECIAL SCHOOLS: METHODOLOGY OF PREPARING FUTURE TEACHERS FOR WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх педагогів до проведення інтегрованих уроків у спеціальних школах для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Інтегроване навчання є ефективним засобом формування цілісного сприйняття знань, розвитку когнітивних навичок та підвищення мотивації учнів з інтелектуальними порушеннями. У дослідженні проаналізовано особливості викладання природничих дисциплін у спеціальних школах, методичні підходи до адаптації навчального матеріалу та ключові компетентності, необхідні для педагогів.

Розглянуто сучасні стратегії професійної підготовки майбутніх учителів, включаючи інтерактивні методи навчання, метод проєктів, моделювання професійної діяльності та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Особливу увагу приділено методу мозкового штурму, який сприяє розробці креативних моделей інтегрованих уроків та дозволяє адаптувати навчальний процес відповідно до індивідуальних можливостей учнів з ООП.

Проаналізовано досвід впровадження інтегрованого навчання у спеціальних школах, що свідчить про його ефективність у покращенні навчальних досягнень дітей з інтелектуальними порушеннями. Досліджено роль дистанційного навчання в умовах воєнного стану та його вплив на організацію інтегрованих уроків. Визначено переваги такого підходу, зокрема можливість скорочення кількості предметних занять, використання мультимедійних ресурсів та віртуальних лабораторій, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу учнями з ООП.

У статті також висвітлено особливості професійної підготовки педагогів у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», окреслено перспективи вдосконалення навчальних програм, розробки методичних рекомендацій та впровадження сучасних технологій у підготовку майбутніх учителів до викладання інтегрованих уроків.

Ключові слова: інтегровані уроки, спеціальні школи, діти з ООП, діти з інтелектуальними порушеннями, методика викладання, підготовка педагогів, природничі дисципліни, адаптація навчального мате-

ріалу, міждисциплінарні зв'язки, дистанційне навчання.

The article addresses the issue of preparing future teachers for conducting integrated lessons in special schools for children with special educational needs (SEN). Integrated learning is an effective tool for developing a holistic perception of knowledge, enhancing cognitive skills, and increasing the motivation of students with intellectual disabilities. The study analyzes the specifics of teaching natural sciences in special schools, methodological approaches to adapting educational materials, and the key competencies required for teachers.

Modern strategies for professional teacher training are examined, including interactive teaching methods, project-based learning, professional activity modeling, and the use of information and communication technologies (ICT). Special attention is given to the brainstorming method, which facilitates the development of creative models of integrated lessons and enables the adaptation of the educational process to the individual needs of students with SEN.

The study reviews the experience of implementing integrated learning in special schools, demonstrating its effectiveness in improving the academic performance of students with intellectual disabilities. The role of distance learning during martial law and its impact on organizing integrated lessons is explored. The advantages of this approach are highlighted, particularly in reducing the number of separate subject lessons and utilizing multimedia resources and virtual laboratories, which enhance content retention for students with SEN.

The article also examines the specifics of professional teacher training at the Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy, outlining prospects for improving educational programs, developing methodological recommendations, and integrating modern technologies into the preparation of future teachers for conducting integrated lessons.

Key words: integrated lessons, special schools, children with SEN, children with intellectual disabilities, teaching methodology, teacher training, natural sciences, adaptation of educational materials, interdisciplinary connections, distance learning.

УДК 376:378.147.31-34:371.3
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.1.34>

Івашура Н.С.,
викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти
Харківської гуманітарно-педагогічної академії

Потамоснєва О.М.,
викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти
Харківської гуманітарно-педагогічної академії

Постановка проблеми. Сучасна освіта спрямована на забезпечення рівного доступу до якісного навчання для всіх учнів, зокрема дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Особливої уваги потребують учні з порушеннями інтелектуального розвитку, для яких традиційні методи викладання можуть бути малоефективними. Викладання природничих, математичних, суспільних дисциплін вимагає від педагогів не лише

ґрунтовних знань предмета, а й здатності адаптувати матеріал до особливостей сприйняття цих учнів. Це підкреслює необхідність спеціалізованої підготовки педагогів, які вміють ефективно реалізувати навчання дітей з ООП.

Навчання дітей з ООП може здійснюватися у різних формах: у спеціальних школах, де програми адаптовані під потреби таких учнів, або в умовах інклюзивного навчання, коли діти з особливими

освітніми потребами навчаються у загальноосвітніх закладах разом з однолітками. Обидва підходи мають свої переваги та виклики. Так, спеціальні школи забезпечують глибше врахування індивідуальних особливостей учнів та використовують спеціальні методики, однак можуть обмежувати їхню соціалізацію. Інклюзивне навчання, навпаки, сприяє інтеграції дітей у суспільство, але потребує додаткової підготовки вчителів для ефективного викладання матеріалу в змішаних класах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасна наукова думка зосереджується на вдосконаленні підготовки фахівців спеціальної освіти, оскільки якісне навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) вимагає високого рівня професійної компетентності педагогів. Над цією проблемою працюють українські науковці, зокрема В. Бондар, Д. Демченко, С. Миронова, К. Островська, Н. Пахомова, В. Синьов, В. Тищенко, І. Шульженко, А. Шевцов, М. Шеремет та інші.

Так, І. Малишевська, В. Бондар, Д. Демченко, С. Миронова та інші дослідники наголошують на необхідності модернізації підготовки спеціальних педагогів, акцентуючи увагу на поєднанні теоретичних знань із практичними навичками [5, с. 265]. У наукових публікаціях також підкреслюється значення інноваційних методів навчання, які сприяють розвитку професійних компетентностей педагогів і підвищенню їхньої готовності до роботи з дітьми з ООП.

Водночас дослідники, зокрема В. Кулішов, К. Островська, М. Шеремет, розглядають інтегроване навчання як ефективний дидактичний інструмент, що сприяє особистісно-зорієнтованому підходу та формуванню міжпредметних зв'язків у навчальному процесі. Вони наголошують на важливості впровадження сучасних технологій і методичних підходів у підготовку майбутніх педагогів, що сприяє підвищенню якості викладання, соціалізації дітей з ООП і створенню ефективного освітнього середовища для реалізації їхнього потенціалу [4, с. 37].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значної кількості досліджень, питання методичної підготовки педагогів до проведення інтегрованих уроків з природничих, математичних та суспільних дисциплін залишається недостатньо вивченим. Зокрема, потребують подальшого дослідження такі аспекти: розробка та впровадження методик викладання навчальних дисциплін адаптованих до потреб учнів з порушеннями інтелектуального розвитку; формування у майбутніх педагогів навичок адаптації навчального матеріалу та використання спеціальних засобів корекції під час проведення інтегрованих уроків; оцінка ефективності інтегрованих підходів у навчанні природничих, математичних та суспільних дисциплін для дітей

з ООП, їхнього впливу на інтелектуальний розвиток учнів та рівень засвоєння матеріалу.

Метою статті є обґрунтування методичних підходів до підготовки майбутніх педагогів для проведення інтегрованих уроків у навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальних шкіл та інклюзивного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Діти з інтелектуальними порушеннями мають специфічні особливості когнітивного розвитку, що впливає на їхню здатність до навчання. Уповільнене формування пізнавальних процесів, труднощі в узагальненні, абстрагуванні та встановленні причинно-наслідкових зв'язків ускладнюють засвоєння нової інформації. Недостатній рівень мовленнєвого розвитку, знижена мотивація та обмежені можливості саморегуляції створюють додаткові бар'єри в освітньому процесі [2, с. 55].

З огляду на ці особливості викладання природничих дисциплін у спеціальних школах та інклюзивних класах потребує адаптації змісту й методів навчання. Використання наочних матеріалів, моделей, інтерактивних технологій та поступове ускладнення навчального матеріалу сприяє кращому засвоєнню знань. Особливо ефективними є практичні заняття та експерименти, які забезпечують безпосередню взаємодію з об'єктами вивчення, стимулюючи розвиток навичок спостереження, аналізу й логічного мислення [6, с. 54].

Адаптація навчального матеріалу включає спрощення й структурування інформації, використання зрозумілих формулювань та мультимедійних ресурсів [2, с. 106]. Важливим є диференційований підхід, який передбачає завдання різного рівня складності відповідно до можливостей учнів. Постійний зворотний зв'язок, корекція дій і підтримка вчителя сприяють підвищенню ефективності навчального процесу.

Одним із дієвих підходів у навчанні природничих дисциплін є інтегровані уроки, які поєднують зміст кількох предметів у межах однієї теми. Такий формат сприяє формуванню цілісного уявлення про світ, встановленню міжпредметних зв'язків і підвищенню мотивації учнів. Для дітей з інтелектуальними порушеннями інтеграція дисциплін дозволяє подати матеріал у доступній формі, пов'язуючи його з повсякденним життям [2, с. 98].

Повномасштабна агресія Росії проти України зумовила вимушений перехід на дистанційне навчання, що створило додаткові труднощі для дітей з ООП. Ця категорія учнів потребує постійної індивідуальної підтримки, чіткої структури уроків та живого спілкування з учителем, яке складно реалізувати у дистанційному форматі. Відсутність безпосереднього контакту, складнощі у використанні цифрових технологій та обмежений доступ до адаптованих навчальних матеріалів стали серйозними бар'єрами у здобутті знань. Особливо

проблемним стало проведення розокремлених уроків із природничих дисциплін, оскільки багато завдань потребують практичного виконання та візуально-тактильного сприйняття інформації.

В умовах дистанційного навчання інтегровані уроки набувають ще більшого значення, оскільки дозволяють оптимізувати освітній процес, зменшуючи кількість окремих предметних занять. Представлення інформації в контексті реальних життєвих ситуацій, використання мультимедійних ресурсів, відеодемонстрацій і віртуальних лабораторій частково компенсує відсутність безпосередньої взаємодії. Водночас успішна реалізація таких підходів потребує відповідної підготовки педагогів, технічного забезпечення та розробки доступних дидактичних матеріалів, адаптованих до потреб учнів із порушеннями інтелекту [6, с. 203].

Інтегровані уроки мають низку переваг -урізноманітнюють способи подачі інформації, що покращує засвоєння знань; сприяють перенесенню знань з однієї предметної галузі в іншу; забезпечують активну участь школярів у групових обговореннях; дозволяють враховувати можливості та інтереси кожного учня, підвищуючи мотивацію до навчання.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» є провідним освітнім закладом Східної України, що готує педагогів до роботи з дітьми з ООП у загальноосвітніх і спеціальних школах. Навчальна програма поєднує теоретичні знання та практичну діяльність, сприяючи формуванню фахових компетентностей, зокрема у сфері викладання природничих дисциплін.

Майбутні педагоги опановують спеціальні методики навчання, інтегровані підходи до викладання, технології адаптації навчального матеріалу відповідно до пізнавальних можливостей учнів, а також методи диференційованого підходу, що дозволяє організовувати навчальний процес з урахуванням індивідуальних потреб школярів.

Формування методичних компетентностей є одним із ключових завдань підготовки студентів. Вони вивчають методики адаптації змісту навчання, оволодівають навичками використання мультимедійних ресурсів, інтерактивних технологій та наочних засобів, що є важливими для викладання дітям з інтелектуальними порушеннями. Використання міжпредметних зв'язків у процесі викладання фізики, хімії та географії, історії України полегшує засвоєння знань і сприяє розвитку логічного мислення та практичних навичок [1, с. 19].

У процесі навчання широко застосовується метод мозкового штурму, який сприяє розвитку креативного мислення, допомагає студентам адаптувати навчальний процес до потреб учнів з ООП та генерувати інноваційні ідеї щодо викладання інтегрованих уроків [4, с. 35].

Прикладом ефективного інтегрованого навчання є урок «Вода в природі та її властивості» [7]. На заняттях із географії учні знайомляться з кругообігом води у природі, її значенням для клімату та впливом на формування рельєфу. У межах курсу «Фізика і хімія в побуті» розглядаються агрегатні стани води, її щільність і теплопровідність, а також хімічні аспекти – склад води, її забруднення та методи очищення. Доповнення уроку історією України дозволяє простежити роль водних ресурсів у розвитку міст, господарській діяльності та військових кампаніях.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що підготовка майбутніх педагогів до проведення інтегрованих уроків у спеціальних школах для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є важливим чинником підвищення ефективності навчального процесу та сприяє успішній соціалізації учнів. Інтегровані уроки, які поєднують зміст різних дисциплін, зокрема природничого циклу, сприяють формуванню цілісного сприйняття світу у дітей з інтелектуальними порушеннями та підвищують їхню мотивацію до навчання.

Аналіз сучасних методичних підходів показав, що використання інтерактивних методів, таких як мозковий штурм, моделювання професійної діяльності та проєктне навчання, сприяє розвитку креативності та професійної компетентності майбутніх педагогів. Зокрема, застосування методу мозкового штурму під час розробки моделей уроків дає можливість майбутнім учителям генерувати нестандартні рішення та адаптувати навчальний процес відповідно до індивідуальних потреб учнів з ООП.

Досвід впровадження інтегрованих уроків у спеціальних школах свідчить про їхню ефективність у засвоєнні навчального матеріалу дітьми з інтелектуальними порушеннями. Практика дистанційного навчання підтвердила, що інтегровані методики допомагають учням краще засвоювати матеріал, підвищують їхню мотивацію та сприяють активній взаємодії з учителями й однолітками. Використання інноваційних освітніх технологій дозволяє адаптувати навчальний процес до індивідуальних можливостей кожного учня, забезпечуючи доступність та ефективність освіти навіть у дистанційному форматі.

Таким чином, для покращення якості освіти дітей з ООП необхідно вдосконалювати систему підготовки майбутніх педагогів, розширювати впровадження сучасних методик викладання інтегрованих уроків, розвивати методичні компетентності та активно застосовувати інноваційні технології в навчальному процесі.

Подальші дослідження будуть зосереджені на вдосконаленні методики підготовки майбутніх педагогів до проведення інтегрованих уроків у спеціальних школах для дітей з особливими освітніми

потребами (ООП). На основі отриманих результатів планується розробка методичних рекомендацій і практичних посібників для викладачів педагогічних закладів, що сприятиме покращенню підготовки майбутніх учителів до роботи у спеціальних школах. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню якості педагогічної освіти та ефективності навчального процесу для дітей з ООП.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дардан Т.С. Комплексні, інтегровані уроки як засіб розвитку креативності школярів. *Обдарована дитина*. 2013. № 5. С. 17–21.
2. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посібник. Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с. https://content.e-schools.info/shtun-shkola/library/Dti-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami-ta-organizatsiya-yih-navchannya.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Коссова-Сіліна Г.О., Потамошнієва О.М. Проблеми цифрової інклюзії в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Імідж сучасного педагога*, 5(218), 2024. 66–71. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-5\(218\)-66-71](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-5(218)-66-71)
4. Кулішов В.С. Теоретичні і методичні аспекти проведення інтегрованих занять у закладі професійної освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2021. 68 с. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724681/1/Кулішов%20В.С._навчально-методичний%20посібник%202021.pdf
5. Малишевська І. Підготовка спеціальних педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2016, № 8 (62). С. 264–273.
6. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту. Каменець-Подільський : АбеткаНОВА, 2007. 304 с.
7. Модельні навчальні програми. https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/modelni-navchal-ni-prohramy___matematychna-osvitnia-haluz-2/